Львівський державний університет
внутрішніх справ

Актуальні проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей

Збірник наукових статей

Львів
2021

УДК 37.041:811
А 43

Рекомендовано до друку та поширення через мережу Інтернет
Вченою радою факультету № 2 ІПФПНП
Львівського державного університету внутрішніх справ
(протокол від 10 листопада 2021 року № 4)

Рецензенти:

Балинська О. М., проректор Львівського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор;

Дяк Т. П., доцент кафедри прикладної лінгвістики НУ «Львівська політехніка» кандидат педагогічних наук, доцент

А 43 **Актуальні** проблеми навчання іноземних мов для спеціальних цілей : збірник наукових статей / укладач: І. Ю. Сковронська. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 136 с.

До збірника увійшли методичні напрацювання, що стосуються здійснення освітнього процесу у сучасних умовах з використанням онлайн-навчання, формування навичок міжкультурної комунікації у галузі права, фахової іншомовної підготовки курсантів ЗВО МВС України, традиційних підходів та новітніх технологій навчання іноземних мов загалом та української мови як іноземної зокрема. Закцентовано увагу на шляхах та специфічних методичних принципах, сучасних тенденціях викладання, академічній мобільності, комунікативному, освітньому, розвиваючому, виховному аспектах навчання іноземних мов.

УДК 37.041:811

© Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021

Ольга РОМАНЮК,
викладач кафедри іноземних мов
та культури фахового мовлення
факультету № 2 ІПФПНП
*(Львівський державний університет
внутрішніх справ)*

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ РЕАЛІЙ

Анотація. У статті розглянуто різні класифікації стосовно способів відтворення реалій. Переклад слів-реалій – одна з найбільших труднощів, через відсутність еквіваленту у мові перекладу, а також необхідність передати не тільки семантичне значення реалії, а й конотативне (національний та історичний колорит). До уваги беруться погляди українських та закордонних дослідників, але особлива увага надається класифікації теоретиків перекладу С. Влахова та С. Флоріна. Вони пропонують наступні способи передачі реалій: транскрипція (транслітерація) та переклад (заміна):введення неологізму, приблизний переклад та контекстуальний переклад. Наведено приклади використання деяких засобів передачі реалій. Подано визначення Р. П. Зорівчак терміну «реалія». На думку вченої, реалія виступає своєрідним «підводним каменем», створюючи труднощі перекладачам. Саме тому під час перекладу реалій перекладачі повинні бути особливо уважними. Немає загального правила для перекладу реалій, перекладач повинен врахувати всі позитивні та негативні сторони при виборі способу передачі тої чи іншої реалії.

Ключові слова: *реалія, переклад, еквівалент, конотація, транскрипція, транслітерація, контекстуальний переклад.*

Abstact. The article deals with various classifications regarding the ways of rendering realia. Translation of realia is one of the biggest difficulties, due to the lack of equivalent in the target language and the need to convey not only the semantic meaning of realia, but also connotative (national and historical coloring). The views of Ukrainian and foreign researchers are taken into account, but special attention is paid to the classification of translation theorists S. Vlahov and S. Florin. They offer the following ways of conveying realia: transcription (transliteration) and translation (substitution): introduction of a neologism, approximate translation and contextual translation. Examples of the use of some ways of rendering realia are given. The definition of R. P. Zorivchak of the term «realia»is given. According

to the scientist, realia, due to the absence of appropriate denotations in the target language, act as «reefs», creating difficulties for translators. That is why translators must be extremely careful dealing with realia. There is no general rule for translating realia, the translator must take into account all the pros and cons when choosing a way to render the realia into the target language.

Key words: realia, translation, equivalent, connotation, transcription, transliteration, contextual translation.

Постановка проблеми. Значення перекладу в повсякденному житті надзвичайно велике. Вивчення іноземних мов – необхідна та важлива інвестиція. Проте процес перекладу доволі складний, тому часто виникає низка труднощів, серед них – переклад реалій. Коли існують культурні відмінності між двома мовами, перекладачеві складно передати значення та національно-культурні конотації. Переклад реалій для будь-якого перекладача цікавий та складний процес, оскільки недостатня обізнаність з історією, культурою, традиціями, суспільним устроєм, політичним життям може призвести до неадекватного перекладу, який читач не зможе сприйняти або може сприйняти неправильно. Одна з причин складності передачі реалій – це відсутність у цільовій мові відповідного еквівалента, внаслідок відсутності у носіїв мови об'єкта, який ця реалія позначає. Також немає рівнозначних засобів передачі національного забарвлення та конотацій емоційного, семантичного та стилістичного характеру, які супроводжують реалії у тексті оригіналу. У перекладознавстві під терміном реалії розуміють не лише факти, явища та об'єкти людської діяльності, а й їх назви [1, с. 106]. Відтворення національного та історичного колориту оригіналу – одна з центральних проблем перекладознавства.

Мета статті – дослідити способи відтворення культурномаркованої лексики та визначення терміну «реалія». Багато українських та зарубіжних дослідників присвятили свою роботу вивченню реалії.

Стан дослідження проблеми. У перекладознавстві проблему перекладу реалій досліджували: А. В. Федоров, В. М. Комісаров, Р. П. Зорівчак, С. І. Влахов, С. П. Флорін , та ін.

Виклад основного матеріалу. Існує кілька класифікацій реалій на базі основних ознак. Відповідно до С. Влахова та С. Флоріна, слова-реалії поділяються за предметною ознакою та за місцевою ознакою (залежно від національної та мовної залежності)

[2, с. 17]. За предметною ознакою вони розрізняють: географічні, етнографічні та суспільно-політичні. Місцева ознака містить: свої реалії та чужі реалії(запозичення або кальки). Ця класифікація слів-реалій охоплює багато аспектів життя національної спільноти.

Можна виділити такі ключові ознаки реалій:

– належать до культурно-маркованої лексики;
– багато реалій є засобами творення конотацій.

Р.П. Зорівчак – серед вчених, які детально вивчали реалії. У її монографії «Реалії та переклад» аналізуються різноманітні способи відтворення функціональної значущості реалій. Вона зазначає, що реалії – це монолексемні і полілексемні одиниці, основне лексичне значення яких уміщає (в плані бінарного зіставлення) традиційно закріплений за ними комплекс етнокультурної інформації, чужої для об'єктивної дійсності мови-сприймача. Як зазначає Р. Зорівчак, реалія, через відсутність відповідних денотатів у мові перекладу, виступає як своєрідний «підводний камінь», створюючи труднощі перекладачам [1].

Болгарські вчені С. Флорін і С. Влахов пропонують такі засоби передачі реалій: транскрипція (транслітерація), переклад (заміна) та виділяють наступні види перекладу реалій: неологізм (калька, напівкалька, освоєння, семантичний неологізм), приблизний переклад (відповідність за родом та видом, функціональний аналог, опис, пояснення, тлумачення), контекстуальний переклад [2, с. 87–92]. Метод транслітерації або транскрипції перекладачі використовують часто, проте буквена або звукова передача іноземного терміна не розкриває її значення, тому читачеві інколи важко зрозуміти правильне значення реалії. Тому, при перекладі художнього тексту, перекладачі часто додають словник із поясненням транслітерованих слів. Наприклад, в уривку речення «he had taken her for cups of tea or **lassi** or **falooda** and told her sweet things» [3, с. 52] – «він водив її на чай чи **лассі** чи **фалуда** і говорив їй всілякі приємні речі» [4, с. 149]. Речення описує стосунки молодої пари. І в цьому реченні відображені деякі культурні традиції Індії. В Україні, коли ми говоримо про пару та їх побачення, ми кажемо, що він повів її на каву/коктейль/морозиво, а в зазначеному уривку згадано традиційний напій та десерт Індії. Лассі – традиційний тонізуючий напій, готується з йогурту, збитого з льодом і дрібкою солі [4, с. 674]популярний на Індійському субконтиненті. Фалуда – холодний, дуже солодкий напій чи десерт [4, с. 693]. Обидва етнографічні слова-реалії пояснені у доданому словнику в кінці книги. Такий словник – чудова

ідея, оскільки містить багато транскрибованих та транслітерованих слів, які в іншому випадку довелося б пояснити у вихідному тексті. Одне із головних завдань перекладача не перевантажити текст транскрибованими (транслітерованими) словами, оскільки це ускладнить сприйняття перекладу.

Переклад або заміна реалії використовується у тих випадках, коли транскрипція (транслітерація) за певних умов неможлива або небажана. Введення неологізму – спосіб перекладу реалії зі збереженням її колориту і змісту шляхом утворення нового слова або словосполучення (кальки, напівкальки). На думку С. Флоріна і С. Влахова, приблизний переклад реалій використовується найчастіше. Такий спосіб дозволяє, хоч і нечітко, передати предметний зміст реалії, проте колорит зазвичай втрачається, оскільки замість конотації, передбаченої авторською стратегією, ми отримуємо слово або словосполучення нейтральне за стилем. У контекстуальному перекладі реалії замінені словами, які пояснюють її зміст відповідно до контексту.

Для правильного перекладу реалій необхідно взяти до уваги такі фактори: вид тексту, значення реалій у тексті, тип реалії та її систематична роль у культурі мови-оригіналу, ступінь сприйняття незвичайного словосполучення в мові перекладу.

Отже, можна зробити висновок, що немає єдиних вимог до перекладу реалій. Вибір способу перекладу культурно маркованих одиниць залежить від характеру тексту, місця реалії в контексті та індивідуального вибору перекладача. При перекладі реалій слід зберегти колорит та не зосереджувати увагу читача на незрозумілих деталях. Для адекватного перекладу художніх текстів потрібно використовувати кілька способів передачі реалій. Питання перекладу реалій досліджувалось досить детально, але все ще залишається актуальним і, певним чином, досить новим для сучасних вчених, оскільки життя людей розвивається і змінюється, створюючи нові реалії, поняття, які необхідно вивчати.

Література

1. Зорівчак Р. П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів української прози). Львів : Вид-во при Львівському університеті, 1989. 216 с.

2. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. М. : Международные отношения, 1980. 343 с.

3. Rushdie S. Midnight's Children / Salman Rushdie. London: Vintage. 1995. 464 p.

4. Рушді С. Опівнічні діти / Салман Рушді; пер. з англ. Н. Трохим. Київ : Юніверс, 2007. 704 с.